

ACC. N^o. M. 7397 : 1-5. >

Landskap: Småland

Upptecknat av: Salomon Karlsson

Härad: Konga

Adress: Boaryd, Väckelsång

Socken: Väckelsång

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1941

Född år 1894 i Boaryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Str. II: l. 30

Fattugn eller Biläggning.

Sättugn eller Biläggning.

Sättugn av gjutjärn med ildöppning från annan spis och utan egen ildlucka och skorsten är skänd i Håckelsångs socken. Pådana ugnar har ej brukats inom socknen i senare tid, den tid de eller åldata minnas.

Men sättugnehållare förekommer allmänt i gårdarna. Det är dock nu ej känt om dessa sättugnar varit av den angivna typen.

Ofta finner man dessa gjutna järnhållare inmurade i hällen av köks- och kokhusspisar. På senare tid har man börjat insätta de gamla hållarna med den vackra puceringen som prydnad i murverk.

Benämningen sättugn förekommer

1.

Bsp. 111

inom socknen, men kraktens sätt-
ugnar, sådana som i senare tid
brukats, har haft både egen riddlucka
och skorsten. Dessa spisar har
vanligen haft en murad grästens-
sockel, på vilken den fyrkantiga
järnugnen stött, och på denna har
det varit en murad skorsten.

Sådan spis finns till år 1938 i Täckel-
sängs sockenstuga. I Täckelsängs
hembygdomuseum, "Järgastugan", finns
en dylik spis i stugans murverk.

Det har varit vanligt att man
i vardagsstugan vid sidan av den
stora grästensspisen haft en sådan
stor järnugn, men den har haft ett
hål in i den våloda grästensspisens
rökgång. Under senare hälften av

1800-talet har man i stället använt
smärre järnkaminer från t. ex. Hävsjö-
ströms bruk.

Hällugnar har gjutits vid Ökefors
bruk i Häckelsings socken. Detta
järnbruk var i gång under tiden 1680-
1711. Ökeförs hållar äro långa och smala,
och de äro ornerade med bruksågarna,
Paul Rudebäckes namn och vapensköld.
En håll från Ökefors bruk finnes i
Häckelsings hembygds museum.

Men de vanliga förekommade sät-
tugnshållarna äro från Fluseby bruk
i Skadelövs socken. På detta bruk
gjötos hållar med mycket olika orna-
ment. Man hade "kongspisa" med pry-
nad av någon konung eller "drottningspisa"
med drottningbild gjuten i järnet.

Men man hade många andra mönster
där på hållarna. Sättugnen i socken-
stugan var från Huseby bruk.

Sättugnsliknande järnspisar har
gjutits vid Ormo bruk i Pödra Landjör
socken. Det brukets spisar äro något
mindre än Huseby brukets, men de
äro annars av samma typ.

Ormospisarna har namnet Ormo på
den främre hållen. Spisarn i Jängastugan
är från Ormo bruk.

Man kan också råka på sättugnsliknande
från okända bruk, hållar med utseende
som ej något anger var de gjutits.

I järnalen på Smålands museum i
Växjö finnas sättugnsliknande från många
gamla svenska järnbruk, samt även
från utländska och okända bruk.

ACC. N:R. M. 7397:5.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Fabian Karlsson

Härad: Konga

Adress: Boaryd, Väckelsång

Socken: Väckelsång

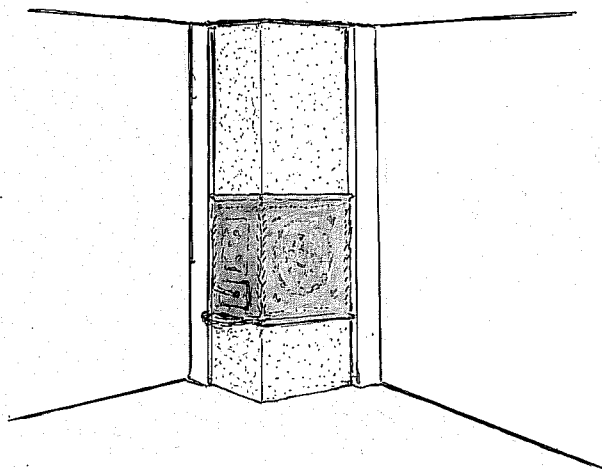
Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1941

Född år 1894 i Boaryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Järnspis
av sättugnstyp.

Från början av 1800-talet, Riven 1938.

(Väckelsånga sockenstuga.)

Skriv endast på denna sida!